

Mesteri fatorony Lónyán

2011 július 30. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Magyar Nemzet szombati magazinjának egyik legérdekesebb sorozatát közöljük le folytatásokban, melyben a remek Ludwig Emil megmutatja nekünk a rejtőzködő Magyarországot eldugott kincseit, melyek mellett sokszor figyelmetlenül elhaladunk a mindennapi rohanó életünk során. Vigyázzunk ezekre a páratlan kincsekre, hiszen ezek a kincsek alappillérei szeretett Hazánknak.

Igazán rejtőzködő település a Szatmár-beregi-síkság magyarországi oldalán Lónya. Ha Mándoknál letérünk a záhonyi határátkelőhöz közelítő 4-es útról, majd keskeny úton haladunk keletnek, a pontonhídon átkelünk a Tiszán, a folyó partja, valamint az ukrán államhatár közötti keskeny sávban találjuk a ma hatszáz lakosú községet. Európa végvidékén járunk, pedig a figyelőtornyokkal szegélyezett senki földjén túl is élnek magyarok a sok száz éves falvakban, városokban.

A hely korai történetét V. István király – IV. Béla trónutódja – 1270-ben kelt birtokadományozó leveléből ismerhetjük meg. E ritka bőség forrás szerint a Kis- és Nagylónyából s még három faluból álló uradalmat Bánk bán veje, Simon alapította a XIII. század elején. A két Lónyát és a szomszédos Szalókát jegyajándékként kapta apósától, a Bár-Kalán nembeli Bánktól, a többi pénzért vette. Simon magtalan halálát követően ítélte a birtokait a Rosd nembeli Endre fia Mihálynak az uralkodó (a részletes határleírást is tartalmazó latin nyelvű dokumentum az interneten látható).

V. István 1272-ben megerősítette Mihályt javaiban, de mivel ő is fiú utód nélkül halt meg, a király az özvegynek, a Hont-Pázmány nembeli leányának, Cosmának és második férjének, Berentei Jakabnak adományozta. 1325-ben Jakab fia Jakab a nádor záhonyi jobbágyainak ügyében szerepelt tanúként, két évvel később a füzéri várnagy indított pert ellene a lónyai uradalomért, mondván: az a vár tartozéka. Károly Róbert ítélete szerint Jakab és fivére, Bencsencs fiai maradtak a birtokukban.

Ezek az érdekes nevek és adatok visznek közel a kor világához, tulajdonviszonyaihoz, amelyben Lónya temploma keletkezett. Az első egyház még jóval a tatárjárás előtt megépült, hiszen a falu földesura és kegyurasága, Bánk (a Gertrúd királyné elleni 1213. évi összeesküvés szereplője) az ország első zászlós urai közé tartozott. Örököse, Simon is rangú személy volt, majd a XIII. század második felében és az 1300-as évek elején megismert birtokosok státusából következően „szabályszerően” történhetett a templom bővítése, illetve átépítése a korai gótikus stílus jegyében. A ma látható, egy hajóból és négyszögletes szentélyből álló, torony nélküli épület már a XIV. század első éveiben készen állhatott, papját az 1332. évi dézsmajegyzék említi. A lónyai Szent Péter és Pál-plébániai egyház alaprajza, méretei és későbbi román kori részletei rokonítják a környék több korabeli egyenes szentélyzáródású templomaival: az ajakival, csarodaival, márokival, nyíradonyival, vámosatyaival és zajtaival. Kislónyának és Szalókának 1418-ban közös vámszedési kiváltsága volt a tiszai révnel; a középkori jogvitákról, peres ügyekről és birtokviszályokról a közeli Lelesz (ma: Leles, Szlovákia) premontrei konvent – mint hiteles hely – levéltárának gyűjteményében maradtak fenn az idézett és további okiratok. Az újkorban országos hírnévre emelkedett Lónyay család egyik ága a II. András király által megnemesített Rosdi Mihálytól eredeztetni szokták, a hagyomány szerint elsőként Berentei Jakab használta a lónyai elnevet. 1454-ben Lónyay László és András indított pert a Naményiekkal „kislónyai és nagylónyai” javaik elbirtoklása miatt, a jogvita még 1578-ban is fennállt (ez gyöngye vigasz a jelenkori hosszú bíraskodás kárvallottjainak). 1566-ban tatár horda perzselte fel a falut. A XVI. század végén protestánssá lett Lónyay földesurak után vette fel a református vallást a község népe. Átalakították a templomot: mivel a sekrestye szerepe megszűnt, az 1600-as években elbontották a boltozatos szentély északi oldalától, fakarazattal bővítették a hajót, bemeszelték a régi, szenteket ábrázoló falképeket. Később növényi

motívumokkal díszítették a csupasz falakat, az északi karzat fölé a Lónyay család kettős, reneszánsz stílusú címerét pingálták, ebből az idből származik a nyugati bejárat gótikus ívmezejében látható kakasos dombormű. A pompás faragott-festett szőszéket és a felette lévő hangvetőt – felirata szerint – „Néhai T (eki) N (tetes) Vi (téz) I? Nagylónyai Lónyay Sigmond Úr kegyes Eözvegye, T (eki) N (tetes) Pogány Klára tsináltatta” 1776-ban. Tudjuk a készítője nevét is, Asztalos Lándor Ferencnek hívták, s remekművét méltóan restaurálta kései szaktársa a múlt években.

Néhány lépésre a templomtól Magyarország egyik legszebb fa harangtornyát csodálhatjuk meg: 26 méter magas, cserfából, vasszegek és kapcsok nélkül ácsolt szerkezetét „Kakuk Imre áts mester tsinálta Bán Péter legényével, 1781”. Öregebbik harangját 1666-ban öntötte Mathias Ulrich Eperjesen. A régi temetőkertben van a Lónyay-kripta és -sírkápolna, 1860-ban, a kor romantikus ízlését követve épült. Itt nyugszik gróf Lónyay Menyhért, hazánk sorrendben negyedik miniszterelnöke (1871–72) és a népes família 27 tagja. A család XVIII. század végén itáliai stílusban épült kastélyát tűz hamvasztotta el 1960-ban.

Lónyának b?ven kijutott a történelem és a természet csapásaiból. Nagyon sok étellel adózott a két világháborúban. 1944. október végén a bevonuló szovjetek kényszermunkára hurcolták el a lakosok egy részét, az 1950–60-as években három falu gazdáit „verték be” egy közös téeszbe. A község lélekszáma vészesen apad: az 1930-as évek végén kétezren éltek Lónyán, az 1970. évi népszámláláskor 1630 f?t írtak össze, ma alig hétszáz lakosa van a településnek.

2001 tavaszán a mindenkori legmagasabb szintű árvíz átlépett a gátakon, elöntötte a beregi településeket. Lónyán nem okozott olyan nagy károkat, mint Gulácson és Tarpán, a hétszáz éves templom állapota azonban vészesen leromlott. A m?emlék renoválását megelőző vizsgálat során tárult fel az a XIV. századi, rendkívül gazdag freskókincs, amely a mézsrétegek alatt lappangott.

Ludwig Emil, mno.hu

Ajánló